

TERVEZŐ ÉS ELEMZŐ
FŐOSZTÁLY

11-KS-288.4. 32. sz.
1986, 20. szeptember, 86/g
Temesvári

TÜRÜLVE!	
A minősítést megszüntette: Dr. Németh József	
Dokumentum: Külügyminiszter által megbízott szakértő	
1999 NOV. 03	
Kiadmány bitajéll:	P.H.

Szigoruan titkos
Készült: 12 példányban

Kapja:

Várkonyi Péter elvtárs
Horn Gyula elvtárs
Barity Miklós elvtárs
Kovács László elvtárs
Bényi József elvtárs
Tőkés Integrációk Referatúrája
Szocialista Együttműködési Főo.
I. Területi Főosztály
II. Területi Főosztály
III. Területi Főosztály
Varsó
Osztály

Szept. 2. 1986
Temesvári

J e l e n t é s

az EBEÉ bécsi találkozájának előkészítésével
foglalkozó varsói VSZ külügyminiszter-helyettesi
megbeszélésről

1. 1986. szeptember 2-án Varsóban találkoztak a Varsói Szerződés illetékes külügyminiszter-helyettesei, hogy véleményt cseréljenek az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet november 4-én kezdődő bécsi utótalálkozájának előkészületeiről. Hazánkat Dr. Bényi József elvtárs képviselte. A résztvevőket Marian Orzechowski lengyel külügyminiszter üdvözölte.

A felszólalások a nemzetközi helyzetet bonyolultnak, de a madridi utótalálkozót megelőző állapothoz képest kedvezőbbnek értékelték. Hangsúlyt kaptak a szocialista államok kezdeményezései, a szovjet amerikai érintkezések megszorodása, továbbá a nyugat-európai országok érdekeltsége a helsinki folyamat továbbvitelében.

A bécsi találkozót valamennyi szocialista ország fontos eseménynek tekinti, melynek során tárgyyszerű és építő szellemű légkörre, érdekmegállapodások elérésére törekuszenek a záróokmány minden területén. A találkozón nem annyira polémikus, mint inkább pozitív javaslatokat kínáló taktikára, konfrontációmentes offenzivitásra, a záróokmány rendelkezéseinek konstruktív továbbfejlesztésére van szükség. Szovjet részről kifejtették, hogy olyan javaslatokat kell betervezni, amelyek

megfelelnek érdekeinknek és egyúttal vonzóak a nyugat-európai országok sőt az amerikai közvélemény, az USA Kongresszusa számára is. A lengyel fél hangoztatta, hogy a szocialista országok részéről politikai képzeletőre és bátorságra lesz szükség a sablonos gondolkodásmód leküzdéséhez, a defenzív magatartás felszámolásához.

Kifejezésre jutott, hogy az Egyesült Államok várhatóan negatív irányban fogja befolyásolni a bécsi találkozó munkáját. Az USA eddigi szereplése az EBEÉ folyamatban azt mutatja, hogy Washington a helsinki folyamatot európai politikáját zavaró tényezőnek tekinti. Bolgár vélemény szerint az USA az európai biztonsági és együttműködési folyamat szétzuzására törekszik, lengyel részről pedig azt húzták alá, hogy az Egyesült Államok a szocialista országokban való belső átalakulások ösztönzésére akarja felhasználni az EBEÉ-t. Az NDK arra mutatott rá, hogy az USA a bécsi találkozót a konfrontáció és a differenciálás területévé akarja változtatni.

Valamennyi felszólalás hangoztatta, hogy az Egyesült Államok és nyugat-európai szövetségesei közötti érdekellentéteket fel kell használni a bécsi találkozó eredményes megtartása érdekében. Lengyel részről aláhúzták, hogy a semleges és el nem kötelezett országok, valamint számos NATO állam a találkozó tárgyszerű lebonyolítására törekszik. Ezért élénkebbé kell tenni a munkakapcsolatokat ezekkel az országokkal és közös kezdeményezéseket kell kialakítani velük. Különös figyelmet kell fordítani a semleges és el nem kötelezett államokra, amelyek magas fokú realizmusról és mérsékletéről tesznek tanubizonyosságot. A felszólalásokban ugyanakkor kifejezésre jutott az is, hogy amikor a nyugati országok kiegyensúlyozott előrehaladást szorgalmazznak a bécsi találkozón, a katonai-politikai kérdésekben való előrelépést igyekeznek összekapcsolni a humanitárius kérdésekkel. Arra törekszenek továbbá, hogy előtérbe állítsák a záróokmány végrehajtásának kérdését, amely lehetőséget nyújt számukra a szocialista országok elleni támadásokra. Szovjet részről hangsúlyozták, hogy egyáltalán nem ellenzik a végrehajtás megvizsgálását, a résztvevő államok tevékenységének realista, nem szelektív értékelését. Azonban a munka nem korlátozódhat erre, hanem közös platform kimunkálására van szükség az előrehaladáshoz.

2. Az első kosár vonatkozásában a felszólalók sikraszálltak amellelt, hogy a bécsi találkozóon dolgozzák ki a stockholmi konferencia második szakaszának mandátumát és vitassák meg azon a VSZ PTT budapest felhívásában szereplő leszerelési javaslatokat. Az állásfoglalásokban ugyanakkor megnyilvánult az is, hogy javaslataink napirendre tűzése nem lesz könnyű feladat. Nyugati részről különböző kifogásokat, ürügyeket keresnek a második szakaszra való áttérés, a szocialista javaslatok megvitatásának megakadályozására. A bolgár felszólalás hangsúlyozta, hogy a második szakasz mandátumának problémája a bécsi találkozó kulcskérdése lesz és a Nyugat e témában tanusítja majd a legkitartóbb ellenállást. Az NDK azt szorgalmazta, hogy már a bécsi találkozó kezdetén terjesszük elő a stockholmi konferencia második szakasza mandátumának tervezetét. Csehszlovákia szerint a nyugati országok még keresik azt a fórumot, amely szerintük a legcélszerűbb lenne javaslataink megvitatására (Bécs túl szűknek, az EBEE túl szélesnek tűnik számukra.) Ezért nyugati részről akadályozni fogják a mielőbbi áttérést a leszerelési szakaszra nemcsak a mandátum kidolgozása, hanem a megfelelő fórum kiválasztása kérdésében is.

Román részről hangsúlyozták, hogy a leszerelésnek, elsősorban a nukleáris leszerelésnek kell a bécsi találkozó középpontjában lennie. Nagy jelentőségűnek itélték a szovjet javaslatokat és a VSZ PTT kezdeményezéseit, ugyanakkor kifejtették, hogy a szocialista javaslatok meg erősítésére további lépések is kellenek, s ezt szolgálja Románia kompl leszerelési programja.

Az államközi kapcsolatokat vezérlő elvek terén szovjet részről hangsúlyozták, hogy az összeurópai folyamat mindenekelőtt a határok sérthetlenségére, az erőszakról való lemondásra és a békés államközi kapcsolatok egyéb elveire épül. Lengyel részről is rámutattak arra, hogy számukra prioritás az államközi elvek, a II. világháboru eredményeinek megerősítése és az NSZK revansizmusának kiiktatása az összeurópai folyamatból. NDK részről szorgalmazták, hogy a bécsi találkozó zár okmánya tartalmazzon egy olyan kitételt, miszerint a béke alapvető elő feltétele a határok sérthetlensége, valamennyi európai állam terület épségének és szuverenitásának tiszteletben tartása jelenlegi határai között. NDK részről készek az erőszakról való lemondásról szóló elv vonatkozásában kezdeményező szerepet vállalni Bécsben. Román részről

a szuverén egyenlőség és a belügyekbe való be nem avatkozás elveinek fontosságát emelték ki.

Az elvek terén a felszólalások ezen kívül az államok közötti együttműködést /9./, a nemzetközi jogi kötelezettségek jóhiszemű teljesítését /10./ és a viták békés rendezését /5./ szorgalmazó elvek fontosságát emelték ki.

Az egyes konkrét kérdések kapcsán Szovjet részről utaltak a semleges és el nem kötelezett országok javaslatára egy szakértői tanácskozás összehívására a nemzetközi terrorizmus elleni együttműködésről, és kijelentették, hogy e kérdésben készek aktív tevékenységet folytatni. Ehhez csatlakozott az NDK és Bulgária, akik szerint kezdeményező fellépésre van szükség a terrorizmus kérdésében, ki kell dolgoznunk egyeztetett szövegjavaslatunkat és együttműködésre kell törekednünk a semleges és el nem kötelezett, valamint a NATO államokkal is.

77?

Szovjet részről elmondták, hogy Jugoszlávia, Finnország és Törökország fel kívánja vetni a 7. elv keretében a nemzeti kisebbségek kérdését. A török származású bolgár állampolgárok ügyében a Szovjet fél közölte a török miniszterelnökkel, nem Törökország érdeke, hogy felfújja és nemzetközi fórumok elé vigye ezt a kérdést. Szovjet értesülések szerint az amerikaiak ösztönzik a törököket ebben az irányban és e kérdésben EBEÉ szakértői tanácskozás gondolatát is fontolgatják. A Szovjet felszólalás szerint a nemzeti kisebbségek kérdésében készen kell állnunk a különböző spekulációk lehetőségére. /A szétosztott irásos felszólaláshoz képest az elmondott szovjet beszéd e kérdésben a következő két szóbeli kiegészítést tartalmazta: egyeztetnünk kell álláspontjainkat; nem szabad struccpolitikát folytatnunk./

A bolgár felszólalás a kulturális együttműködés témakörében tett utalást a nemzeti kisebbségek kérdésére. E szerint a Nyugat az emberi jogi kérdésekben figyelembe fogja venni az egyes országok konkrét problémáit és igényeket támasztanak majd Lengyelországgal, a Szovjetunióval, Romániával, Bulgáriával, stb. szemben. Pontos, hogy országaink mindegyike érezze a másik támogatását, hogy együttesen verhessük vissza a Nyugat támadásait. Törökország Bulgáriával kapcsolatos megalapozatlan igényei, a muzulmán bolgárokkal kapcsolatos kirohanásai nem vetnek fel kisebbségi problémát. Arra történik kísérlet, hogy vallási alapon létrehozzák a NATO ötödik hadosztalát

7 Bulgáriában. Az USA e kampány összehangolója. Közös érdekünk, hogy megakadályozzuk a konfrontációt. Bolgár részről remélik, hogy számíthatnak a szocialista országok megértésére és támogatására.

?? E kérdést a lengyel felszólalás is érintette a lengyel-NSZK kapcsolatok keretében. E szerint az NSZK a területi-politikai status quo megszilárdítása ellen lép fel, amikor a német nemzeti kisebbség létezésének téziséét hangoztatja olyan országok esetében, ahol ilyen kisebbség gyakorlatilag nincs. Az NSZK jogi fikciói ellen Lengyelország olyan javaslattal kíván élni Bécsben, hogy számolják fel a nemzetközi joggal és a zárókmánnyal ellentétes törvényhozási ütközéseket

3. A második kosár témakörében valamennyi felszólaló a gazdasági együttműködés jelentős kiszélesítése mellett szállt síkra. Utalás történt arra, hogy nyugati részről ugyancsak készek erre, habár nem a kereskedelmi-gazdasági és műszaki-tudományos kapcsolatban jelentkező akadályok és diszkriminációs korlátozások felszámolását helyezik figyelmük középpontjába. Szovjet részről érdeklődést nyilvánítottak az összeurópai fórum vagy fórumok összehívására vonatkozó magyar, lengyel és csehszlovák elképzelések íránt a gazdasági és műszaki-tudományos együttműködés témájában. Lengyel vélemény szerint a részlegesen hasonló lengyel, csehszlovák, magyar és bolgár elképzelések alapján ésszerű megoldást kellene találni a kezdeményezések átfedéseinek elkerülése érdekében. NDK és bolgár vélemény szerint a számos szocialista javaslat alapján célszerű lenne egyetlen széleskörű fórumot rendezni a budapesti Kulturális Fórum mintája alapján. A bolgár fél ugyanakkor jelezte, hogy a közeljövőben sorakerülő bolgár-görög csucstalálkozón bolgár részről indítványozni fogják, hogy a két ország tegyen javaslatot a gazdasági együttműködés kérdéseiben tartandó összeurópai találkozóra a helsinki folyamat keretében. Csehszlovák részről elmondták, Bécs után reálisan két rendezvényre lehet számítani, az egyikre a gazdasági együttműködés, a másikra a környezetvédelem területén. Az NDK ugyanakkor szükségesnek tartja, hogy a gazdasági fórum mellett megállapodások szülessenek a műszaki-tudományos együttműködés új területeiről és formáiról is. Konkrét javaslatokat kíván betervezni a gazdasági bizalom erősítő intézkedésekről, pl. az újabb kereskedelmi akadályokra meghirdetendő moratóriumról. A román felszólalás ugyancsak hangoztatta a gazdasági fórum és egy műszaki-tudományos együttműködés

témájában tartandó találkozó fontosságát és szorgalmazta e rendezvények tartalmi vonatkozásainak kidolgozását.

4. A harmadik kosár vonatkozásában kifejezésre jutott, hogy szinte valamennyi nyugati ország e kérdéskörre helyezi a hangsúlyt. A felszólalók ugyanakkor aláhúzták e kérdések újfajta szocialista megközelítésének nagy jelentőségét. Szovjet részről elmondták, hogy pozícióik megszilárdítása érdekében összhangba kívánják hozni belső adminisztratív szabályait és eljárásait nemzetközi kötelezettségeikkel. Kifejezték meggyőződésüket, hogy a humanitárius kérdéseket a bécsi találkozón politikánk aktivumává tudjuk tenni.

E kérdésekben, lengyel álláspont szerint, offenzív és tárgyszerű magatartást kell tanusítani. Fontos kinyilvánítani készségünket az együttműködésre a humanitárius kérdések megoldásában. NDK részről ugyanakkor kifejtették, hogy az emberi jogok és a harmadik kosár kérdéseibe tett eddigi nyugati javaslatok maximalisták és nem képeznek reális tárgyalási alapot. Az NDK arra törekszik, hogy leleplezze azok irreális sőt provokatív tartalmát és ezek ellensúlyozására jól átgondolt ellenjavaslatokkal kíván élni. Ezt követően az NDK felszólalás a szocialista kezdeményezések terén ismételten a munkához, az orvosi ellátáshoz és a megfelelő életszínvonalhoz, valamint az éhségtől, a hiányos táplálkozástól és a hajléktalanságtól való szabadsághoz való jogot, továbbá a faji megkülönböztetés felszámolásával kapcsolatos javaslatokat említette. Román részről is hangoztatták a békéhez, az élethez és a munkához való jog alapvető jelentőségét. Rámutattak, hogy a harmadik kosár kérdései az egyes országok törvényeivel és sajátosságaival összhangban nyerhetnek csak megoldást. Visszautasították az ezen az ürügyön való beavatkozást a belügyekbe és a nyomás politikáját.

5. A helsinkii folyamat továbbvitelének kérdését illetően a varsói megbeszélésen is különböző, sokszor egymásnak ellentmondó elképzelések láttak napvilágot. Szovjet részről elmondták, hogy egyes országok szorgalmazzák az utótalálkozók rendszeres időközönként való megtartását, sőt a folyamat intézményesítését, s e vonatkozásban a szovjet álláspont "elfogulatlan". A lengyelek szerint az amerikaiak az EBEÉ-t a szocialista országok helyzetéről folytatott viták állandó fórumává szeretnék változtatni. Lengyel részről ezzel szembeállítják saját koncepciójukat a

"tárgyszerű, politikai párbeszéd" folytatásáról, mellyel összhangban javasolják, hogy az utótalálkozók közötti időszakokban megfelelő időközönként politikai szintű találkozókra kerüljön sor EBEÉ keretében. Bolgár részről kétségeiket fejezték ki az utótalálkozók két-évenkénti összehívásával kapcsolatban, mert ez az összeurópai folyamatot az intézményesítés irányába vinné. Egy ilyen megoldás szerintük ugyanakkor keresztezné az USA-nak a helsinki folyamat szétzuzására irányuló törekvéseit.

6. Ami a bécsi találkozó szervezési kérdéseit illeti, megállapítást nyert, hogy valamennyi állam külgyminiszteri szintű megnyitóva számol. Kivánatos elkerülni a találkozó több éves elhúzódását. Szovjet részről úgy fogalmaztak, hogy a találkozót dinamikus ütemben, ésszerű időkeretek között kívánják lefolytatni. Lehetségesnek ítélik egy irányadó záróidőpont kijelölését. El kell kerülni, hogy a bécsi találkozó az amerikai elnökválasztás "foglyává" váljék. Egyetértés volt abban is, hogy a madridi találkozóhoz hasonlóan a nyitó és záró plenáris ülések nyíltak, a munkaülések pedig zártak legyenek. Ugyanakkor aktív együttműködésre van szükség Bécsben a tömegtájékoztatási eszközökkel, a közvéleménnyel, a politikai, tudományos és üzleti körök, a háborúellenes mozgalmak képviselőivel. Csehszlovák részről ennek kapcsán óvtak azoktól a nyugati törekvésektől, hogy Bécsben különböző emigráns szervezetek és pszichológiai központok képviselői propagandakampányt kivánnak folytatni a szocialista országok ellen. Kifejtették, az osztrák fél tudtára kell adni, hogy felelősséggel tartozik a bécsi találkozó méltó és nyugodt lefolyásáért.

7. A varsói megbeszélés megmutatta, hogy a VSZ országai aktívan készülnek a bécsi utótalálkozóra és számos konkrét javaslatot kívánnak beterjeszteni. A szövetséges országok állásfoglalásai az általános kérdésekben, a bécsi találkozó céljainak és perspektíváinak megítélésében azonosak, a konkrét részkérdésekben pedig összezsengenek. Bizonyos témákban - az egyes államok érdekeltségi fokának eltérései következtében - a felszólalók más-más hangsúllyal fejtették ki álláspontjaikat. Románia megnyilatkozásai összhangban voltak a többi résztvevő állam állásfoglalásaival.

Megnyilvánult az is, hogy az egyes országok még nem fejezték be hazai előkészületeiket és további konzultációkat is folytatnak

külföldi partnereikkel. Mindez még nem tette lehetővé, hogy a VSZ tagállamai konkrétan egyeztessék taktikájukat a bécsi találkozó kérdéseiben. Vonatkozik ez a katonai enyhülés, a gazdasági együttműködés, a kulturális témakör vagy a helsinki folyamat intézményesítésének kérdéseire. A konkrét taktikai-szövegezési egyeztetésekre várhatóan a bécsi találkozó menetében, a küldöttségek között fog sor kerülni. Az egyeztetési munkákban ugyanakkor szerepet játszhat a VSZ KÜM Bizottsága októberi bukaresti ülése is, ahol ugyancsak megvitatásra kerülnek a bécsi találkozóval összefüggő kérdések. Bolgár részről javasolták, hogy a külügyminiszterek a hivatalos ülés után tartsanak munkatalálkozót, amelyen megvitátnák "a bécsi találkozóon követendő politikai irányvonal megvalósításával összefüggő gyakorlati lépéseket". Szovjet részről javasolták, hogy a bécsi előkészítő értekezletet megelőző napokban a VSZ tagállamainak képviselői tartsanak újabb egyeztetőt az osztrák fővárosban.

A varsói eszmecsere hozzájárult tájékozottságunk növeléséhez mind nyugati, mind pedig szocialista partnereink elképzeléseit és tervezett kezdeményezéseit illetően. Információnkat hatékonyan tudjuk hasznosítani a bécsi találkozóra való felkészülésünk, küldöttségünk irányvonalának kialakítása során. A jelentés melléklete tartalmazza küldöttségünk felszólalását.

Budapest, 1986. szeptember 9.